

MARIK SÁNDOR

„Minden napra kell egy kis siker...”

Beszélgetés Jávor Andrással,
a Debreceni Egyetem professzorával

Szerencséje van annak az egyetemi hallgatónak, aki Jávor András agrármérnök-professzornál vizsgálhat. Barátságos, türelmes, gyakorlott kapcsolatteremtő. Először találkoztunk személyesen, pár perc múlva azonban úgy tűnt, mintha régen ismernénk egymást. Egyetlen munkahelye volt eddig, s hetvenedik életévéhez közeledve már nem is akar másikat. Fél évszázad alatt minden lépcsőfokot végigjárt a Debreceni Egyetemen: itt volt diák, itt neveztek ki egyetemi tanárnak és oktatósi, majd általános rektorhelyettesnek. Jelenleg a Multidiszciplináris Agrár- és Élelmiszeripari Kabinet elnöke, rektori főtanácsadó. Alapelve: „Minden napra kell egy kis siker...” Aktívan, kezdeményezően tekint a nyugdíjas évek elé, amelyek persze még odébb vannak.

– Bárkitől érdeklődtem ismerősi körében, tisztelettel beszélt önről, korábbi diákja épp-úgy, mint munkatársa. Közéleti, társadalmi tisztségeire rendszeresen újraválasztják. Életrajzából látszik: eredeti szakmai vonzalma, a juhtenyésztés iránti érdeklődése ötven éve töretlen, ugyanakkor mindenütt ott van, ahol fejlődést, innovációt érzékel, a genomoktól a klaszterekig. Hogyan bírja, van ennek titka?

– Jó ezt hallani! Mindig örömmel tölt el, ha azt hallom, érzem, hogy munkatársaim, barátaim szeretnek. Persze, a teljes igazsághoz hozzátartozik, hogy vannak kivételek, sőt az is előfordult már, hogy „keresztbe” tettek nekem, de szerencsére ez ritka. Titok nincs, vagy ha van, az abban nyilvánul meg, hogy szakmai téren mindig érdeklődtem az újdonságok iránt. Egyébként mindig igazságosnak kell lenni. Igazságosnak és következetesnek. Az emberek általában elfogadják a számukra kellemetlen döntést is, ha azt emberségesen közlik velük, s amennyiben érzik, hogy az nem kettős mérce következménye. Más kérdés, ha kell, szigorú vagyok. Az egyetemen alapvető tantárgyakat oktatok, ott például nincs engedmény. Úgy vélem, jó úton járok, mert mindig jelentkeznek hozzám doktoranduszok, tanítványaimmal, kollegáimmal gyakran publikálunk közösen, és valóban jelentős testületekbe választanak be újabb és újabb ciklusra.

„Minden napra kell egy kis siker...”

– Éppen ez utóbbihoz kapcsolódik a következő kérdésem. Egy teljes oldalt kitöltött választott szakmai és közéleti tisztségeinek felsorolása. Hogyan tud ennyi mindennel igényesen foglalkozni?

– Kétféle embert ismerek. Az egyik, ha elér egy pozíciót, elnyer egy tisztséget, mindent maga alá gyűr, mindent egyedül akar megoldani. Így sokszor túlterheli magát, vagy óhatatlanul felületes lesz. Én nem ilyen vagyok, szeretek csapatban dolgozni. Mindig a feladat érdekelt, nem volt fontos, hogy láncszemnek vagy motornak kell beállni a sorba. Szívesen választok magam mellé igyekvő fiatalokat, akikre rá lehet bízni részterületeket, szerencsés esetben később át is lehet adni nekik az egész feladatot. Szinte minden területemen biztosított a pótlásom, ami vezetőként elégedettséggel tölt el. Számomra mindig öröm, ha a mellettem dolgozó fiatalabb kollégákkal később hazai és nemzetközi konferenciákon találkozom. Ma már abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a hivatalos funkcióim, tennivalóim olyan területeken jelentenek

Angol Suffolk tenyészjuhok

feladatokat, amelyeket szinte hobbi-ként szeretek. Az ilyen nem terhel, csak az időt kell jól beosztani. Érdemes megemlíteni, hogy társadalmi tisztségeim révén sokszor az elsők között értesülök fontos döntésekről, vagy éppen alakíthatom a döntéshozatalt. Ez egyetemünk számára is előnyös. Előfordul, hogy a kívülről jövő felkérések szakmai elismerést jelentenek, például amikor az ENSZ Élelmézszerzőbizottság (FAO) szakértője lettem, vagy az Európai

Környezetvédelmi Szervezet tanácsadójának kértek fel. Az is fontos, hogy a Nemzeti Kiválóság Programba benyújtott pályázatok bíráló bizottságának tagja lehettem évekig. Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy megbízásaim többsége nem kíván állandó, folyamatos munkát, van, ami évente mindössze néhány alkalomra korlátozódik.

– *A cívisvárosban debreceniként tartják számon, holott Nyíregyházán született és iskoláit is ott kezdte. Milyen emlékei vannak szülővárosáról?*

– Gyermekként, tizenegy évesen kerültem el Nyíregyházáról. Édesapám egy hárommegyes nagykereskedelmi vállalat igazgatója volt, jobbnak látta, ha nem ingázik naponta, a család ezért költözött a cég székhelyvárosába. Az általános iskola hatodik osztályába már Debrecenben jártam. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában érettségiztem, és katonai szolgálatra sem szülővárosomba irányítottak. Amíg nagyszüleim éltek, a nyarak nagy részét náluk töltöttem Nyíregyházán, szép emlékek kötnek oda, a városos áthaladó kisvonal és a nyitott sóstói villamos ma is emlékeztet. A város később, a '70-es, '80-as években kezdett fejlődni nagyobb léptékben, de tinédzserként nem arra figyeltem. Amikor nagyszüleim megöregedtek és ápolásra szorultak, beköltöztek Debrecenbe, már nem volt kihez menni. Később

viszont egyetemi vezetőként gyakran jártam Nyíregyházán. Szóba került az integráció az Agrártudományi Egyetem és a Mezőgazdasági Főiskola között, majd a mostani nagy egyetem és a már összevont Nyíregyházi Főiskola között is, rektorhelyettesként sokszor engem delegáltak tárgyalóként. Hátha született nyíregyháziként, agrármérnöként hamarabb szót értünk... A hangulat mindig jó volt, hiszen a mezőgazdászok mindegyikét ismertem, és ők is engem. A helyi vezetők azonban nem akarták feladni a függetlenségüket, pedig jó lehetőségek kínálóztak. Ráadásul könnyen meg lehet, nem az volt az utolsó kör, látva a kormányzati törekvéseket, a nagy magyar agráregytem létrehozásával kapcsolatos elképzeléseket.

– *Igaz, hogy tizenhatéves városi fiúként már vonzódott a juhtenyésztéshez, ami később valóban meghatározta az életét? Emlékszik, mi jelentette a fordulópontot?*

– Mintha tegnap történt volna! Nagybátyám volt a Tiszalöki Állami Gazdaság igazgatója, és amikor közeledett a pályaválasztás ideje, nyaranta egyre többször vendégeskedtem, dolgoztam náluk, barátkoztam a mezőgazdasággal is. Egy alkalommal jócskán estébe hajlott már az idő, mégis nagy volt a sürgés-forgás. Nagybátyám szólt: „ha érdekeset akarsz látni, jöhetsz te is”, és már indultunk is a telepre. Egy vadonatúj hodálnál, karámnál álltunk meg. Olyan gyeppel körülvette, amelyet addig legfeljebb csak filmen láttam. Amikor megérkezett a várt kamion, kivilágították a területet és megkezdődött a szállítmány lepakolása. Angliából hoztak nagyon szép állatokat. Hamarosan megtudtam: az első Suffolk tenyésztő Magyarországra érkezésének voltam szemtanúja. Mindjárt megértettem a gyönyörű, öntözött, ápolt füvet. Akkor fogalmazódott meg bennem, hogy így és ilyen jószágokkal szívesen foglalkoznék. Két év múlva már tudatosan jelentkeztem az Agrárra, és

A Suffolk fehér színű változata jobban alkalmazkodott a magyarországi viszonyokhoz

később az állattenyésztési szakot választottam, s amint lehetett, igyekeztem a juhászat közelébe kerülni. Azóta valamilyen formában közöm van a juhágazathoz, és szemmel tartom a Suffolk-tenyészeteket is. Sajnos, utóbb kiderült, hogy a változó hazai klimatikus viszonyok nem kedveznek itt ennek a fajtának, de a tenyésztési munka révén még mindig a legjobbakkal tartozik. Megjelent egy hazánkban jobban honosuló fehér színváltozata is.

– *Első jelentkezésre felvették a Debreceni Agrártudományi Egyetemre? Milyen volt az akkor még önálló DATE?*

„Minden napra kell egy kis siker...”

– Jó iskolába jártam, jó tanáraink voltak, sikeresen vettem a felvételit, azonban csak 1971-ben lettem egyetemi polgár, előtte letöltöttem a kötelező katonaidőt. A DATE akkor kis egyetem volt vidéki karokkal, egyetlen szakon a kevés levelezővel együtt valamivel többen, mint ötszáz lehettünk, egészen más oktatási-kutatási infrastruktúrával. Most a régi campuson közel hétezer diák tanul, közülük megközelítően kétezren agrár szakokon. A kis létszámnak voltak előnyei: barátságos hangulat, a közvetlen tanár-diák viszony kellemessé tette az egyetemi éveket, természetesen azoknak, akik jól teljesítettek a vizsgákon. Olyan kiváló professzorok indítottak el a kutatói pályán, mint Herold István, a takarmányozástan professzora – nevét immár utca viseli Pallagon –, továbbá Kiss István, az állattenyésztéstan tudós szakértője, majd első tanszékvezetőm, Veress László professzor úr. Szakmai segítségük nemcsak egyetemi hallgatóként, hanem később is meghatározó volt számomra. Irányításukkal számos tárcaszintű kutatási programban, kísérletben is részt vehettem.

– *Lényegében az egyetemi iskolapadból került az oktatói karba. Valóban egy tudományos diákköri dolgozattal hívta fel magára a figyelmet?*

– Vezetjük ezt a kiindulópontnak, de azért nem ilyen egyszerű a dolog. Ötödévesként, 1975-ben kamatoztak először az átlagosnál alaposabb juhtenyésztési ismereteim: a kari tudományos diákköri konferencián pályamunkámért – amelyben, természetesen, a juhtenyésztés egy részkérdését dolgoztam föl –, első díjat kaptam, ami után Kiss professzor úr meghívott a tanszékére. Amikor az egyetemet 1976-ban agrármérnöki oklevéllel zártam, bennmaradhattam az egyetemen. Közben kutatóként dolgoztam, a gödöllői agráron is tanultam, ahol 1981-ben genetikai szakmérnöki képesítést szereztem.

Debreceni Egyetem: az agrártudományok központja

– *Hogyan választotta a genetikát, amely tudományág a '70-es években még alighanem gyermekcipőben járt?*

– A genetikát azt vizsgálja, hogy az egyes – jó vagy rossz – tulajdonságok miként öröklődnek nemzedékről nemzedékre, és a jókat hogyan lehet felhasználni a teljesítmény javításában. Ez évszázadokra, évezredekre visszamenően mindig foglalkoztatta az állattenyésztőket, hiszen ki ne szeretett volna olyan jószágot, amely több tejet, több és jobb minőségű termékeket ad, jobban bírja a körülményeket, sőt a juh esetében a gyapjú mennyiségét és minőségét is be kell illeszteni a tenyésztési stratégiába. Egy idő után azonban a gyakorlati tapasztalat kevés volt, az elmélet, a tudomány segítségét kellett kérni. Amikor elkezdődött kutatói életem, a szakmában mindenki lázban égett, mindenki új felfedezésekre várt, természetesen én is. Így talán érthető, hogy miért választottam a sokféle lehetőség közül, hogy genetikai szakmérnöknek tanuljak. Az ugrásszerű változás a tudomány új eredményeivel a múlt század közepén követke-

zett be, akkor kezdték megismerni a genetika kulcsát. Ma már annak továbbfejlesztett változatáról, a genomszerkesztésről, precíziós nemesítésről beszélünk.

– *Hosszabb ideje kutatja és tanítja a genetikát. Megfogalmazná hétköznapi módon, miről van szó?*

– Az én szakterületem a molekuláris genetika. Munkatársaimmal az örökítő anyag (DNS, RNS), a nagy hatású gének működését, gyakorlati felhasználásnak lehetőségeit kutatjuk. Természetesen, mint mindenki más esetében a populációgenetika volt a kiinduló állomás, amely az adott fajon belüli genetikai eltéréseket vizsgálja. A populációk teljesítményétől eljutottunk az egyéni teljesítmény hátterének feltárásáig. Ha hosszabb távot nézünk: a nomád állattenyésztéstől a genetikai ismeretek hasznosításáig.

– *Ezek nyilván komoly laboratóriumi hátteret igényelnek. Rendelkezésre áll ez a Debreceni Egyetemen?*

– Egy alkalmazott természettudomány, így egy agráregyetem általában nem képzelhető el laboratórium nélkül, tehát mindig volt ilyen részleg. A sors fintora, hogy az egykori takarmányozási és tejlaboratórium akkor került el a tanszéktől, amikor éppen felfuttatni kellett volna. A fejlődés azonban kárpótolt, nem sokkal később én szervezhettem meg az Állatgenetikai Laboratóriumot. Ma már kiemelkedő jelentőségű tudományos műhely, a doktorképzés egyik kulcshelye és folyamatosan bővül. Kollégáink rendszeresen kijutnak kutatni, dolgozni többek között az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Kanada, Lengyelország, Norvégia egyetemeire, gazdaságaiba. Sőt a tanítványaim közül sokakat meghívtak dolgozni rövidebb-hosszabb időre az említett országokba. Előnyös, hogy miközben munkahelyi beosztásaim változtak, most is részt vehetek a laboratórium tevékenységének irányításában, fejlesztésében. Eredményeinket a legnívósabb nemzetközi szaklapokban tudjuk közreadni.

– *Milyen helyet foglal el a magyar felsőoktatási intézmények között a Debreceni Egyetem? Mit mutatnak a számok?*

– A legnagyobb magyar egyetemek közé tartozik, nagysága európai szinten is számottevő. A tizennégy karon az oktatók száma ezeröttszáz, a kutatóké kétszáz, tudományos fokozattal ezerkétszázán rendelkeznek. Az egyetemen alap-, osztatlan- és mesterképzésben közel félezer szak közül lehet választani. A felsőoktatási szakképzésben és a szakirányú továbbképzésben jóval több mint száz szakunk van. Jelenleg több mint 27 ezer hallgató tanul az egyetemen. A 4800 fős kollégiumban mindenki megtalálhatja az igényeinek és pénztárcájának megfelelő helyet. Idén az országoshoz hasonlóan nálunk is kevesebb jelentkező volt, mint egy évvel korábban, de a több mint nyolcezer elsőévesünk azt jelenti, hogy a debreceni az ELTE után az ország második legnépszerűbb felsőoktatási intézménye. A legtöbb külföldi diákot Debrecenben találjuk. Akadnak gondjaink: például nemzetközi összehasonlításban átlagosan túl sok hallgató jut egy minősített oktatóra, bár szakonként nagy különbségek mutatkoznak. Ugyanakkor számos képzési területen a nemzetközi ranglisták szerint a legjobb magyar egyetemek közé tartozunk.

– *Mióta beszélhetünk egyáltalán debreceni felsőoktatásról?*

– Ha visszamegyünk az alapokhoz, a teológiai képzés volt az első, a kezdete 1538. Az agrár felsőoktatás 1868-ban, a Debreceni Országos Felsőbb Gazdasági Taninté-

„Minden napra kell egy kis siker...”

zet megalakulásával kezdődött. Az orvosképzés idén jubilál, éppen százéves. Sok átalakulást értek meg az idők során – részben a történelem sorsfordító eseményeinek következtében –, de voltak viszonylag nyugodtabb évtizedek: a DOTE 1951-től, a DATE 1970-től 1999-ig önálló egyetemenként volt a térség kiemelkedő képző helye. Az eddigi utolsó, egyben legnagyobb változást 2000 hozta el, amikor öt egyetemi, három főiskolai karral és három kutatóintézettel megalakult a Debreceni Egyetem. Az új, nagy intézményt nem csak a leendő hallgatók értékelik kedvezően. Húsz év alatt elértük, hogy a hallgatók számában a negyedik helyről a másodikra léptünk elő. Emellett felkerültünk a nemzetközi rangsorok élmezőnyébe. Különösen az orvosi és az agrár szakképzés húzza fel az értékelést. Ennek is szerepe van abban, hogy hozzánk jelentkeznek évről évre legnagyobb számban külföldi hallgatók. Ők már több mint hétezeren vannak, közel százhusz országból. Többségük angol nyelvű képzésben vesz részt, jelentős bevételhez juttatva ezáltal az egyetemet. Főleg az egészségügyi (orvos, fogorvosi, gyógyszerészeti, népegészségügyi), a mérnöki és a közgazdászképzés népszerű, de szinte kivétel nélkül minden karon tanulnak külföldiek. Legtöbben Nigériából (közel 600), Iránból (több mint 400), Kínából (csaknem 400) érkeztek, de egy-két hallgató jött olyan egzotikus országból, mint Elefántcsontpart, Mauritius, Nepál, Szenegál.

A Debreceni Egyetem főépülete

Idén az angol nyelvű képzésekre közel 2100 külföldi hallgató nyert felvételt, több mint tavaly. A hozzánk érkezők sokféle okból jönnek éppen Debrecenbe. Van, aki valamelyik nemzetközi hírű professzornál szeretne tanulni, esetleg magyar felmenői jelentik az indíttatást. Másokat az ösztöndíj, vagy a hazinál kedvezőbb időjárás motivál, esetleg az, hogy hazájából közvetlen repülőjáratral utazhat Debrecenbe.

– *Színes lehet az egyetemi élet az öt földrészről érkező diákokkal, hétezer ember már a városképet is változtatossá teheti. Könnyen beilleszkednek?*

– Ez változó. Nem csupán a bőrszín és a vérmérséklet eltérő sok esetben. Ünnepeiken a nemzeti viseletek, gasztronómiai bemutatók elbűvölőek. A városban is érzékelhető a jelenlétük, például a boltok, vendéglátóhelyek forgalmában, az albérleti árak megemelkedésében. Említhetek olyan apróságot is, hogy reggelente – természetesen vírusmentes időszakban – elég nehéz megközelíteni az egyetemet, mert a külföldi fiatalok tucatjai érkeznek taxival.

– *Sajátos terület a határon túli magyarság, főleg az oktatás segítése. Egyrészt a kihelyezett képzések révén helybe viszik a tudást, másrészt szép számmal tanulnak határon túli fiatalok Debrecenben. Utóbbiak hányan lehetnek?*

– Alap- és mesterszakon, valamint a Doktori Iskolában csaknem ezren, a legtöbben Romániából és Ukrajnából érkezett fiatalok. Kisebb számban Szlovákiából, Ausztriá-

ból és Szlovéniából jönnek, javarészt magyar nemzetiségű családok gyermekei. Pontos számokat ma már nehéz mondani a kettős állampolgárság miatt. A külföldi magyar nyelvű képzéseink hiányt pótolnak. Abban segítenek, hogy a határon túli magyarok számára szülőföldjükön is elérhető legyen a magyar nyelvű képzés minél szélesebb kínálata. A kárpátaljai magyar főiskolán, Beregszászban nappali és levelező tagozaton működik a diplomás ápoló- és betegellátás, valamint szociálpedagógiai alapszakunk. Levelezősök tanulnak a mi informatikai karunk képzésein gazdaság-, illetve mérnök-informatikusnak. Kolozsváron Európai és nemzetközi üzleti jog mesterképzési szakunk működik. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel közös szervezésben elindítjuk az építőmérnöki szakot és fejlesztjük az együttműködést a román-magyar-angol tolmácsolásában. A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen ez évtől közel

Debreceni Egyetem: az orvostudományi kar főépülete

száz állami ösztöndíjas hallgató kezdheti meg tanulmányait nappali és levelező tagozaton. Agrár-mérnöknek, gépészmérnöknek, vidékfejlesztési agrár-mérnöknek tanulhatnak magyar nyelven. Ez a tevékenység 2006 óta folyamatosan bővül. Egyetemünk több professzora, kutatója, oktatója segít rendszeresen speciális tudásával a határon túli egyetemeknek, javarészt Kolozsváron, Nagyváradon, Temesváron.

– *A kihelyezett képzések lassanként idehaza is megszokottá válnak. Milyen elvek szerint bővítik ezeket?*

– Ahhoz, hogy valaki megszerezze a Debreceni Egyetem diplomáját, nem feltétlenül kell a cívisvárosba költöznie. Néhány karunk hagyományosan más településeken működik, például az Egészségügyi Kar Nyíregyházán vagy a Gyermekeknevelési és Gyógypedagógiai Kar Hajdúböszörményben. Kihelyezett képzéseink vannak közeli városokban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Kisvárdán, Mátészalkán, Nyírbátorban. Jól alakul a kapcsolat a térség meghatározó gazdasági szereplőivel, stratégiai terveinkben figyelembe vesszük igényeiket. Hallgatóink – részben a duális képzés keretében – nagy ipari, mezőgazdasági üzemekben szereznek gyakorlati tapasztalatokat, szerencsés esetben diplomásként ott is dolgozhatnak majd. Akinek nem volt lehetősége korosztályával tanulni, a levelező képzés keretében szerezhet versenyképes ismereteket. A koronavírus a távoktatás még jobb hasznosítását is felgyorsította. Nyugodtan mondhatom, európai mértékkel is igazi nagy egyetem lett a miénk.

– *A szervezeti átalakításoktól jutottunk eddig. Volt olyan lényeges változás is, amely nem az egyetemi szervezetet, hanem az oktatás belső struktúráját érintette. 2004-re, hazánk uniós tagságára gondolok. Ezt az időszakot vezetőként, előbb kari dékánhelyettesként, majd a „nagy egyetem” rektorhelyetteseként érte meg, tehát hatása is volt a történésekre. Mit kamatozott a Bolognai Folyamat, majd annak továbbfejlesztése?*

„Minden napra kell egy kis siker...”

– Eltelt másfél évtized, a változások megítélése ma sem egységes. A legfontosabb, hogy összehasonlíthatóvá váltak a különböző országok egyetemének képzései, amire korábban alig volt lehetőség. Bonyolult volt az egyetemi diplomák elfogadása egy másik országban, nem lehetett szemesztereket teljesíteni vagy tárgyakat tanulni egy másik európai egyetemen, de még hazai viszonylatban is nehezen. Az átjárhatóság is nagy előny, hiszen gyakorlatilag előtte alig volt mobilitás. Nagy kérdés az is, ki tudja-e választani teljes bizonyossággal a 18 éves fiatalok, hogy egész további életükben mivel foglalkozzanak? Zárjuk-e ki a tanulmányok közbeni változtatásokat, vagy nyisuk szélesebbre a lehetőségeket? Voltak hibái az új rendszernek, de előnyei is: a diákok számára kinyílt a világ – vagy legalábbis Európa. Ezt sok uniós program segítette az Európai Felsőoktatási Térségben: Erasmus, Erasmus+, Mobilitás, Campus Mundi, Makovecz-program és mások. Én ettől függetlenül a folyamatos, az osztatlan képzést részesíteném előnyben, valamint az első diploma megszerzése után a specializációt itthon vagy külföldön annak, akinek arra szüksége van.

– *Még most is gyakori téma a diákok hiányos nyelvtudása. Az idén kormányzati segítség érkezett: az MTI szeptemberi híradása szerint mintegy 110 ezer friss diplomát állítottak ki az egyetemek a nyelvvizsga-mentesség eredményeképpen. Mi a véleménye erről?*

– Eredetileg sem pártoltam a fűnyíró-szerű intézkedést, amelyben tértől, időtől függetlenül előírták, hogy bármilyen diploma kiadásának előfeltétele a nyelvvizsga megléte. Sőt, próbáltam is tenni ellene. Kétségtelen, sok diplomásnak elengedhetetlen az idegen nyelvek ismerete, mások pedig egész életükben nem használják. A szakmai munkájukra nagy szükség van, sokakat viszont nem lehetett megfelelő státuszba venni, mert nem volt meg a diplomájuk. 110 ezer nagyon nagy szám! Régen nincs megoldva a nyelvvizsga problémája, és ezt nem lehet csak a diákok nyakába varrni. Érdemes lenne azon gondolkodni, hogy nem a diploma kiadásához, hanem bizonyos munkakörök betöltéséhez lenne kötelező a nyelvvizsga. Aki ilyen állásra pályázik vagy szándékozik pályázni, annak bizony meg kellene tanulni egy vagy több nyelvet. Nem a nyelvtudás ellen vagyok, hanem a megtarthatatlan előírások ellen.

– *Féltő, hogy a nyelvvizsga-gondok újra jelentkezni fognak, mert a középiskolákból sokan érkeznek hiányos nyelvtudással. Az egyetem segít a nem nyelvszakos diákoknak a nyelvtanulásban? Hiszen három-négy év alatt meg lehetne szerezni a szükséges tudást...*

– Az egyetemnek nem feladata az idegennyelvi képzés, de a nemzetközi beilleszkedéshez szükséges segítenie a nyelvtanulást. Az idegennyelv tanulása, használata szorgalom és akarat kérdése. Látjuk, hogy akinek valóban szüksége van rá, el tud sajátítani egy vagy több nyelvet is.

– *Őn milyen nyelveket használ munkája során, és mikor tanulta azokat?*

– A középiskolában németet és oroszot tanultam. Az orosz nyelvtudásom a gyakorlatban is használható lett. A németet írásban értem, sokáig német szakirodalmat olvastam és elég jól elboldogultam vele. A rendszerváltás előtt nem sokkal felvetette a tanszékvezetőm, hogy a tudományos életben az angol nyelv kezd kiszorítani minden mást, tehát ha a tudományos élet élvonalában akarok maradni, ideje megtanulni. Harminchat éves voltam akkor. Beiratkoztam egy négyhónapos intenzív nyelvtanfolyamra, ami után nyelvvizsgát tettem. Eleinte küszködtem rendesen, aztán belejöt-

„Minden napra kell egy kis siker...”

meg. A napi- és hetilapokról, az internetről sem szabad megfeledkezni, ezek révén a nagyközönség is tájékozódhat a szakma, az ágazat helyzetéről.

– *Egyetemi vezetőként, illetve tudós professzorként mit tart a legjelentősebb, legemlékezetesebb teljesítményének?*

– Tíz évig egy nagy egyetem oktatási-, illetve általános rektorhelyetteseként dolgozni ritkán adatik meg egy élet során. Rengeteg tapasztalatot szereztem, a szakmai ismeretek mellé társult az oktatáspolitikai számos kérdése. Tudományszervező tevékenységem egyik legfontosabb eredményének tartom, hogy megalapoztam az Állattenyésztési Molekuláris Biológiai Laboratóriumot, ahol ma is dolgozom. Kiemelkedő feladatomból volt a Széchenyi Program keretében végzett vezetői munka. A kutatás címe: *Integrált agrárgazdasági modellek a 21. század hazai mezőgazdaságában*, amely hosszabb távon befolyásolhatja az ágazatot érintő döntéseket.

– *Milyen terve van rektori főtanácsadóként, kabinetelnökként közel a 70. életéhez? Új feladatokba kezd, vagy régebbi fontos munkáinak szálait szándékozik elvarrni?*

– Nem számítok nagy változásra. Már átrendeződött munkahelyi életem, amely három nagy területet ölel fel. Az Agrárkabinet élén most azon dolgozom, hogy a Debreceni Egyetem sajátos agrárközpont lehessen a Kárpát-medencében. Ez gyakorlatilag a tiszai vízgyűjtő területet fedné le, ami 157 ezer négyzetkilométer, de valójában magában foglalja a határon túli részeket is. Célunk az, hogy a képzés és a tudás exportjával a határon túli magyarságot a saját hazájában helyzetbe hozzuk. Ez természetesen az anyaországot is erősíti, hiszen nyitást jelent a szomszédos országok agrárpiacára. Olyan jövőképe ez, amiért érdemes dolgozni. További elképzelésem, hogy a magyar örökség ismeretei, tapasztalatai távoktatás keretében eljuthassanak a világba akár Dél-Amerikába, Új-Zélandra is minden olyan magyar emberhez, aki szükségét érzi a magyar identitás erősítésének, vagy csak kíváncsi a világunkra. A további konkrét feladatom régi szívügyem, a határon túli magyarság, főleg az oktatás erősítése. Kész csoda, amit a Partium, Erdély magyar nyelven oktató intézményei véghez visznek. Nem véletlenül vállaltam el megválasztás után a Magyar Rektori Konferencia Határon Túli Felsőoktatási Intézmények Bizottsága alelnöki tisztét, így nem csupán magánemberként segíthetek. A harmadik feladatom, a sport, régi szerelem. A DEAC elnökeként is bőven van tennivaló: huszonnégy szakosztály, 2800 igazolt sportoló, különböző sportágakban nyolc NB I-es csapat, évi közel kétmilliárdos költségvetés...

– *Váltunk témát! Említette a Pharmapolis Innovatív Élelmiszeripari Klasztert, amelynek elnöke. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Záhonyi Térségi Logisztikai Klaszter, vagy az Észak-alföldi Termál Klaszter ismertebb, utóbbinak a sóstói, a nyírbátori, a nagykállói fürdő a tagja. Mit jelent valójában a klaszter? Bemutatná a Pharmapolist?*

– A klaszterek tíz-tizenöt éve kezdtek terjedni, Magyarországon közel 180 működik, 17 nyerte el a Pólus Programban akkreditált Innovatív Klaszter címet, köztük a miénk is. A mi klaszterünk a nemzetközi akkreditált klaszter ezüst minősítésű fokozatával rendelkezik. Az angol nyelvből átvett kifejezés valójában alulról építkező, önszerveződő vállalatok, felsőoktatási és kutatási intézmények hálózatát takarja. Már a felsorolásból látszik, hogy milyen erő mozdulhatna meg, ha az eredeti elképzelés szerint működne

minden, de még nem tartunk itt. A Pharmapolist 2008-ban hoztuk létre. Tagjai között van a Debreceni Egyetem, a Debreceni Agrárcentrum Innovációs Kft, a Központi Élelmiszertudományi Kutatóintézet, a Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóintézet (Gödöllő) és további hatvan cég. Ezek zöme kft, köztük Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek, mint például a Gloster Zöldség-Gyümölcs Feldolgozó Kft. (Máriapócs), a terménykereskedelemmel foglalkozó GOF Hungary Kft. (Nyíregyháza), a baromfitenyésztéssel és feldolgozással foglalkozó MasterGood Kft. (Kisvárd), a gyümölcsből készült gumicukrokat és gyümölcszeléket gyártó Obstermann's Kft. (Csenger), a reformköretekkel és magokkal foglalkozó Pa-Comp Kft. (Újfehértó) mutatja a széles skálát, az együttműködés lehetőségeit. Érdeemes megemlíteni, hogy a Klaszter által üzemeltetett *www.innofoodshop.hu* internetes bolt tagjaink innovatív élelmiszertermékeinek piaci megjelenését és márkaerősítését szolgálja. Nemzetközi téren holland, finn és lengyel klaszterekkel vannak kapcsolataink. A klaszter alapvetően jó kezdeményezés, de az igazán gyümölcsöző együttműködésért még sokat kell tenni. Együtt kellene gondolkodni, kölcsönösen segíteni egymást, beadni a tudást a közösbbe. Most még az iránt nagyobb az érdeklődés, hogy mit lehet kivenni. De bizakodunk.

– *A juhtenyésztés nemcsak kutatási-oktatási témát jelent, hanem társadalmi szerepvállalást is: tíz év kihagyás után másodszor is megválasztották az országos Juh Terméktanács elnökének. A rendszerváltás után e tisztségében vett részt a hazai juhágazat átalakításában, majd később – rektorhelyettesi ciklusainak lejártát követően – a magyar juhtenyésztés európai uniós keretekbe történő integrálásában. Milyen tapasztalatai vannak?*

Farmer Expo 2020: a Klaszter pavilonja

– Hamar létrejöttek és hatékonyan működni kezdtek a szabályozás jogi alapjai, szervezetei, mechanizmusai: piac, termelés, minősítés, harmonizált jövedelemelosztás. A minőségbiztosítás és a gazdaság fehéredése is sokat segített a rendszer működtetésében. Az uniós tagságra készülve teljesen új típusú és struktúrájú törzskönyvezési, nyilvántartási rendszer jött létre, amely megfelel a nemzetközi és az EU-előírásoknak. A tenyésztés alapja a fajtatizta tenyésztés lett, amely csak az első, de kihagyhatatlan lépcső a keresztezések előtt. Minden szépnak látszott. A juhászok igényeitől elmaradt ugyan a támogatás mértéke – holott az a bevétel egyharmadát adta –, mégis megkezdődött az ágazat fejlődése. Ez azonban nem tartott sokáig. A kedvező jelek ellenére – elsősorban a tőkehiány miatt – nem történtek meg a szükséges változások a termelésben, a termelésszervezésben. Nem születtek meg azok a döntések sem, amelyek kedvezően határozták volna meg az ágazat jövőjét. Kár, hogy azóta sem történtek meg a lényegi változások az ágazatban. Három éve szinte végveszélyben vállaltam újra az elnöki feladatot. Nagy kérdés, hogy az utóbbi évek sérülései orvosolhatók-e még.

„Minden napra kell egy kis siker...”

Ez a következő évek döntéseinek gyorsaságán és minőségén múlik. Az agrárminiszter a közelmúltban gyors intézkedéseket, anyagi támogatást helyezett kilátásba. Azt kell elérni, hogy az ágazat adottságainknak megfelelő méretű, versenyképes és nyereséges legyen. Az átalakuláshoz teljes konszenzuson alapuló civil szervezet is szükséges, amelyik képes az eredeti terméktanácsi célok megvalósítására. Ezen dolgozunk jelenleg, de sokáig már nem szeretnék vezető szerepet vállalni. Négy tanítványom ott van az elnökségben, így bízom abban, hogy az én elképzeléseim is teret fognak nyerni a kibontakozásban.

– *Szinte naponta halunk híreket az uniós támogatásokról. Érkeznek ilyen pénzek az ágazatba?*

– Az uniós támogatások most képlékenyek, tekintettel arra, hogy a jövő évben lép életbe az új hétéves költségvetés. Az Európai Parlament illetékes szakbizottsága tavaly tárgyalt az uniós országok juh- és kecsketenyésztési tapasztalatairól, és jelentésében javasolta, hogy a 2020 utáni költségvetés és támogatások tárgyalásakor hangsúlyosabban jelenjenek meg az ágazat igényei, mert a késlekedés behozhatatlan hátrányokkal jár. Fontos, hogy maradjanak meg a termeléshez kötött támogatások, bővüljön a legelők használatának támogatása, csökkenjenek az adminisztrációs terhek. Szeretnénk, ha az ágazat által termelt élelmiszerek népszerűsítése többletlehetőségeket kapna. Van már ilyenre példa. Terméktanácsunk a spanyol társszervezettel közösen nyert uniós támogatást promóciós kampányra. A program 2020 végén záródik, természetesen pályázunk a folytatásra is. A kampány részeként rendezünk évente Bárány-napokat, amelyek fő attrakciója, hogy éttermekben, kiskereskedelmi láncok üzleteiben kóstoltatunk bárányhúsból készült ételeket. Siker, hogy az induló évben huszonöt, tavaly ötvenhat, idén már több mint száz étterem csatlakozott az akcióhoz. A tapasztalatok szerint az, aki kóstolt már jól elkészített bárányhúst, saját konyhájában is szívesen elkészíti.

– *Milyen helyet foglal el a magyarországi állattenyésztésben a juh ágazat?*

– Az utóbbi években egymillió körülire tehető a magyar juhállomány – volt már ennél több, és lehetne most is. Jelenleg nyolcezer nyilvántartott juhtartó van az ágazatban, persze ennél többen foglalkoznak juhtartással. Ha a fogyasztási adatokat nézzük, juhhúsból az egy főre jutó átlag az Európai Unióban 1,9 kilogramm évente, míg Magyarországon 0,35–0,38 kilogramm – tehát van feladat. (Összehasonlításként a KSH 2018-ban közzétett adatai szerint hazánkban sertéshúsból 29, marhából 3, baromfiból 30, halból közel 6 kilogramm fogy átlagosan.) A magyar vágójuhtermelés döntő többsége exportpiacra jut. Sajnos, nem a legjobb feltételekkel, aminek fő oka a termelésszervezés hiánya. A húsértékesítés javítása csak az egyik nagy feladat. Ezen kívül újra fel kell építeni az ágazat egyéb elemeit is, különösen a gyapjúhasznosítás lehetőségét.

– *Mi a fontosabb a vertikumban: a hús, a tej, a gyapjú?*

– Ma egyértelműen a hús, hiszen öt százaléknál kevesebb a gyapjú árbevétel értéke, alig-alig állja a nyírás költségeit. A tej a tejhasznosítású juhászatokban egy második, stabil láb lehet a működtetésben, de országosan nem túl jelentős. A háromezer tonna gyapjú és az egymillió liter tej ettől függetlenül fontos eleme az ágazatnak.

– *Elnöki periódusának közepén jár. Mik most a feladatok a terméktanácsban?*

– Mint már szó volt róla, dolgozunk a terméktanács megújításán. A legnagyobb munkánk a lefedettség és a legitimitás növelése. 2017-ben megfogalmazott céljaink ma is érvényesek, sőt a koronavírus-járvány némelyiket még hangsúlyosabbá tette. Fontos emelni a hozamokat, javítani az áru minőségét, új kereskedelmi partnereket kell keresni. Meggyőződésem, hogy a gondok igen jelentős hányada a rossz kereskedelmi munkában gyökerezik. Sajnos nem múlt el az az idő, amikor a kereskedelem számunkra csupán az áru kijárlását jelentette, miközben partnereink diktálhatták az árakat. Nekünk is részt kell vennünk a piactervezésben, megnézni, mire van szükség, mikor, és azt termelni. Ez stabilabbá teszi az árakat is. Mindenképpen csökkenteni szükséges a juhászok kiszolgáltatottságát. A tennivalókat vég nélkül sorolhatnánk. Reméljük, az új összefogás, amelyben szerepet vállaltunk, felgyorsítja a változásokat és a fejlesztéseket. A személyi és szervezeti garanciák az új elnökségben ezt biztosítani fogják.

NÉVJEGY

DR. JÁVOR ANDRÁS (Nyíregyháza, 1952. április 22.) **Érettségi:** Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnázium (1970). **Diploma:** agrármérnök (Debreceni Agrártudományi Egyetem, 1976) mezőgazdasági genetikai szakmérnök (Gödöllői Agrártudományi Egyetem, 1981). **Tudományos fokozatai:** egyetemi doktor (1985), a mezőgazdaság-tudomány kandidátusa (CSC, MTA, 1997). **Munkahely:** ösztöndíjas gyakornok, egyetemi tanársegéd, adjunktus, docens, egyetemi tanár (DATE és jogutóda, 1976–2017). **Vezetői beosztások:** 2007–2017 között rektorhelyettes. 2017-től rektori főtanácsadó, a Multidiszciplináris Agrár- és Élelmiszeripari Kabinet elnöke. **Kutatási témái:** molekuláris- és populációgenetika; bárányhús- és juhtej-minőség; szaporodásbiológia; juhtenyésztés; állattenyésztés-politika, funkcionális élelmiszerek. **Közélet** (nem teljes felsorolás): Magyar Tudományos Akadémia Köztestület tagja (1997-től), Országos Juh Termék Tanács elnöke (1996–2007 között, illetve 2017-től), a Felsőoktatási és Tudományos Tanács elnöke (2009-től megszűnéséig), Országos Szaktanácsadási Bizottság elnöke (2012-től), DEAC elnöke (2017-től). A Magyar Rektori Konferencia Határon túli Bizottságának alelnöke (2016-tól). Éveken át a Hajdú-Bihar Megyei Agrárkamara elnökségi tagja volt, majd országos küldött, az átszervezést követően a megyei Együttműködés, fiatal gazda és innováció osztály elnöke (2018-tól), Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság tagja (2019-től). **Kitüntetések, elismerések** (nem teljes felsorolás): FAO aranyjelvény (2001), Ujhelyi Imre Díj (2004), Aranyplakett elismerés (Magyar Egyetemi – Főiskolai Sportszövetség, 2004), Élelmezésellátás Biztonságáért Díj bronz fokozat (FAO, 2008), Debreceni Agrárkutatásért Emlékérem (Debreceni Egyetem) (2009), Szent-Györgyi Albert-díj és Pro Facultate Díj (2012), Magyar Érdemrend Középkeresztese (2013), Sapientia Egyetem Bocskai-díja (2017), Pro Auditoribus Universitatis Debreceniensis Díj (DE HÖK, 2017), Westsik Vilmos-díj (Debreceni Egyetem Agrár Kutatóintézetek és Tangazdaság, Nyíregyházi Kutatóintézet 2017), A Debreceni Egyetem Tanárképzéséért díj (2019), 2020. október 23-án Debrecen Város Hatvani-díját vehette át. 2009-ben a Nagyváradai Egyetem tiszteletbeli doktori címet (Doctor Honoris Causa) adományozott számára. **Nyelvtudás:** angol, orosz. **Család:** felesége dr. Enyingi Marianna nyugalmazott törvényszéki bíró; két felnőtt gyermekük van. Jávor András Bence agrármérnök, juhkereskedelmi szakember, dr. Jávor Szilárd Ágoston négygyermekes agrármérnök, középiskolai tanár.

„Minden napra kell egy kis siker...”

– *Befejezésül néhány apró kérdés. Még mindig a belváros kellős közepén lakik, emeletes házban? Szokatlan egy agrárszakembertől...*

– A látszat csal. Éppen eleget vagyok terepen. A belvárosi lakásba – kis túlzással – csak aludni járok haza. De a kérdés jogos. Készülök is a nyugdíjas évekre, nemrégiben vetünk egy kis házat a Zempléni-hegység egyik apró, csendes falujában. Ha időm engedi, én is segítek a felújításban. Méretes, hetven centis kőfalak, fű, fa, virág, madárdal, őzek, egyéb vadak – minden, amit az ember elképzelhet. És persze friss a levegő...

– *Hosszú ideje foglalkozik a juhok genetikájával, tenyésztésével. Fogyasztja is a birkából, bárányból készült ételeket? Netán készíti is?*

– A kétezres évek elején szerkesztettem egy szakácskönyvet mintegy 100 hazai és nemzetközi étellel. El is készítettük azokat. Sajnos ma már nem lehet kapni ezt a kiadványt. Mindemellett a Debrecen TV egyik főzőműsorban séf segítségével magam is főztem palóc gulyást, amely kedvenc juhos ételemnek tekinthető. Alkalmakra tárkonyos-gombás bárányragut – és ezt is szeretem – szoktam készíteni. A bárány- és juhhús előkészítése a legfontosabb művelet, hogy megszerettessük az abból készült jellegzetes ízű, de rendkívül finom ételeket.

– *Hallottam különleges hobbijáról. Beszélne a gyűjteményéről? Emlékszik, az első darabra? Van már juhdíszítésű maszkja?*

– Régi történet. Valamikor egy ismerősömtől ajándékba kaptam egy bárányt ábrázoló kerámiafigurát. Ennek híre ment, és hosszú ideig szinte csak ilyeneket kaptam: fából, fémből, égetett agyagból, s ki tudja miből. Aztán néhány értékesebbel én is gyarapítottam a gyűjteményt. Több darab származik Erdélyből, Kárpátaljáról, számos juhászt, bárányt ábrázoló képet vettem művészekről, amatőr festőktől. Többször nem a gyűjteményem miatt, mert volt idő, amikor az egy-egy darabért adott kis pénz is jól jött a megélhetésükhöz. Néha jó végignézni, mennyi ötlet testesül meg a változatos tárgyokban; lehet már vagy háromezer. Maszkom, természetesen, van sokféle (Debreceni Egyetem, DEAC stb.), de báránydíszítésű még nincs. Nem is bánám, ha ilyen nélkül felejthetném el a koronavírust...